บทวิจารณ์หนังสือ
หลักธรรมคำสอนพระพุทธเจ้ากับทฤษฎีนวัตกรรม

ผู้แต่ง รศ.ดร.อภินันท์ จันตะนี
ปีที่พิมพ์: 2565
จำนวนหน้า : 233
อี บุ๊ค จัดจำหน่ายโดย : ร้านหนังสือศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อัจฉรา หล่อตระกูล[1]
Achara Lortrakul[1]
[1]มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต
[1]Rattana Bundit University
[1]Email: atchara.lor@gmail.com

Received : March20, 2024; **Revised :** August9, 2024; **Accepted :** August15, 2024

บทนำ

หนังสือ “หลักธรรมคำสอนพระพุทธเจ้ากับทฤษฎีนวัตกรรม” เป็นหนังสือในหมวดของ “ศาสนา การเมือง การปกครอง” เขียนโดย รองศาสตราจารย์ ดร.อภินันท์ จันตะนี อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีจุดประสงค์เพื่อการศึกษาค้นคว้าและใช้อ้างอิง โดยมี เนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษาตามหลักธรรมคำสอนและนวัตกรรม การสร้าง นวัตกรรมของพระพุทธเจ้า การสร้างทฤษฎีนวัตกรรม การใช้นวัตกรรม เพื่อการเรียนการสอน การพัฒนาปัญญา คุณธรรมและจริยธรรมให้นักนวัตกรรม การบูรณาการนวัตกรรม และการสร้างรูปแบบจากนวัตกรรม ทางพระพุทธศาสนากับทฤษฎีนวัตกรรมเป็น “พุทธนวัตกรรม” โดยใช้ กรณีศึกษานวัตกรรมในองค์กรภาครัฐและเอกชน

คำสำคัญ: หลักธรรมคำสอน; พระพุทธเจ้า; ทฤษฎี; นวัตกรรม

ทฤษฎีนวัตกรรมคืออะไร

ความหมายของ “นวัตกรรม”

นวัตกรรม คือ แนวคิดใหม่ หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ที่ต่อยอดและใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่แล้วให้ทันสมัยยิ่งขึ้น โดยอาศัยความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เพื่อนำไปสร้างสรรค์ในรูปแบบใหม่ให้เกิดประโยชน์มากยิ่งขึ้น ซึ่งนวัตกรรมที่ประสบความสำเร็จ สามารถช่วยสร้างมูลค่าในเชิงเศรษฐกิจได้

คำว่า "นวัตกรรม" ในภาษาอังกฤษก็คือ Innovation ซึ่งเป็นคำที่มีรากศัพท์มาจากภาษาละติน อย่าง "Innovare" หมายถึง "ทำสิ่งใหม่ขึ้นมา" (www.jba.tbs.tu.ac.th)

ประเภทของ “นวัตกรรม”

การแบ่งประเภทของนวัตกรรม สามารถแบ่งได้หลายแบบ ขึ้นอยู่กับขอบเขตและลักษณะของการแบ่ง แต่โดยรวมแล้ว สามารถแบ่งง่ายๆ ได้ 4 ประเภท ดังต่อไปนี้ (www.thairath.co.th/lifestyle/life/)

1. นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (Product Innovation)

การปรับปรุงสิ่งประดิษฐ์ หรือผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่แล้วให้พัฒนาก้าวหน้ายิ่งขึ้น โดยมีทั้งแบบที่จับต้องได้ และจับต้องไม่ได้ นอกจากช่วยสร้างความสะดวกสบายแล้ว ยังสามารถเพิ่มมูลค่าเชิงพาณิชย์ในตลาดได้ เช่น รถยนต์ขับเคลื่อนอัตโนมัติ, จอโทรทัศน์แบบ HDTV, หูฟังไร้สาย เป็นต้น

2. นวัตกรรมกระบวนการ (Process Innovation)

การพัฒนาแนวทาง วิธีผลิตสินค้าและบริการ ให้มีรูปแบบใหม่ที่ทันสมัยมากขึ้น อาจจะเป็นการลดขั้นตอนกระบวนการผลิตให้รวดเร็วมากขึ้น เพื่อประหยัดต้นทุนและเวลา เช่น การย้ายฐานการผลิตสินค้าไปยังแหล่งใหม่ เป็นต้น

3. นวัตกรรมด้านการวางตำแหน่งของสินค้า (Position Innovation)

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบของนวัตกรรม สินค้าและบริการ จากแบบเดิมๆ ที่คนส่วนใหญ่รู้จักหรือคุ้นเคยอยู่แล้ว ไปสู่การรับรู้ใหม่ที่ทันสมัยมากขึ้น เพื่อนำเสนอเทคโนโลยีและภาพลักษณ์ใหม่ๆ สู่ผู้บริโภค เช่น เครื่องสำอางที่ปรับปรุงแบรนด์ โดยใช้เทคโนโลยีปรับปรุงสูตรใหม่ ทำให้ครองใจกลุ่มลูกค้าวัยรุ่นมากขึ้น เป็นต้น

4. นวัตกรรมด้านกระบวนทัศน์ (Paradigm Innovation)

การสร้างนวัตกรรมที่สามารถเปลี่ยนแปลงความคิดเดิมๆ ได้ เพื่อนำไปสู่การสร้างกรอบความคิดใหม่ๆ เช่น จากเดิมเชื่อว่าสมาร์ทโฟน 5G จะต้องมีราคาที่สูง แต่เทคโนโลยีก็ทำให้สมาร์ทโฟนเหล่านี้ราคาถูกลง และสามารถเข้าถึงคนหลายระดับได้มากขึ้น เป็นต้น

องค์ประกอบของนวัตกรรม (www.digitalschool.club/digitalschool/)

1.ความใหม่ ใหม่ในที่นี้คือ สิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีผู้ใดทำมาก่อน เคยทำมาแล้วในอดีตแต่นำมารื้อฟื้นใหม่ หรือเป็นสิ่งใหม่ที่มีการพัฒนามาจากของเก่าที่มีอยู่เดิม

2.ใช้ความรู้หรือความคิดสร้างสรรค์ในการพัฒนา นวัตกรรมต้องเกิดจากการใช้ความรู้และความคิดสร้างสรรค์ในการสร้างและพัฒนา ไม่ใช่เกิดจากการลอกเลียนแบบ หรือการทำซ้ำ

3.มีประโยชน์ สามารถนำไปพัฒนาหรือแก้ปัญหาในการดำเนินงานได้ ถ้าในทางธุรกิจต้องมีประโยชน์เชิงเศรษฐกิจ สร้างมูลค่าเพิ่ม

4.นวัตกรรมมีโอกาสในการพัฒนาต่อได้

ขั้นตอนของนวัตกรรม

1.การคิดค้น (Invention) เป็นการยกร่างนวัตกรรมประกอบด้วยการศึกษาเอกสารทฤษฎีที่เกี่ยวกับนวัตกรรม การกำหนดโครงสร้างรูปแบบของนวัตกรรม

2.การพัฒนา (Development) เป็นขั้นตอนการลงมือสร้างนวัตกรรมตามที่ยกร่างไว้ การตรวจสอบคุณภาพของนวัตกรรมและการปรับปรุงแก้ไข

3.ขั้นนำไปใช้จริง(Implement) เป็นขั้นที่มีความแตกต่างจากที่เคยปฏิบัติเดิมมา ในขั้นตอนนี้รวมถึงขั้นการทดลองใช้นวัตกรรม และการประเมินผลการใช้นวัตกรรม

4.ขั้นเผยแพร่ (Promotion) เป็นขั้นของการเผยแพร่ การนำเสนอ หรือการจำหน่าย

ระยะของนวัตกรรม

นวัตกรรม แบ่งออกเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 มีการประดิษฐ์คิดค้น (Innovation) หรือเป็นการปรุงแต่งของเก่าให้เหมาะสมกับกาลสมัย

ระยะที่ 2 พัฒนาการ (Development) มีการทดลองในแหล่งทดลองจัดทำอยู่ในลักษณะของโครงการทดลองปฏิบัติก่อน (Pilot Project)

ระยะที่ 3 การนำเอาไปปฏิบัติในสถานการณ์ทั่วไป ซึ่งจัดว่าเป็นนวัตกรรมขั้นสมบูรณ์

ทฤษฎีนวัตกรรม

ในปัจจุบันยังไม่มีข้อสรุปที่แน่ชัด หรือทฤษฎีทั่วไป (General Theory) ที่ว่าด้วยนวัตกรรมเฉพาะเรื่อง ทำให้การศึกษาเรื่องนวัตกรรมเป็นเพียงความคิดที่กระจัดกระจาย เพราะว่า นวัตกรรมเป็นกิจกรรมหนึ่งที่มีความซับซ้อนเกินกว่ารูปธรรมที่ปรากฏชัดเจน นักวิจัยบางกลุ่ม อาทิ Wolfe (Wolfe, R.A. ,1994) ศึกษาพบว่า ผลการศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมขององค์กรเกือบทั้งหมดไม่สอดคล้องกัน โดย Wolfe (1994) ให้เหตุผลว่า สาเหตุอาจเนื่องมาจากนักวิจัยที่ทำการศึกษาเรื่องนวัตกรรมมาจากสาขาที่แตกต่างกันไป ดังนั้น ทฤษฎีทั่วไปที่ว่าด้วยนวัตกรรมจึงยังไม่เกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Amabile (Amabile, T.M. ,1998) ได้อธิบายว่า นวัตกรรมมีความสลับซับซ้อนและมีความเกี่ยวข้องกับทุกภาคส่วนในองค์กร จึงไม่สามารถสรุปเป็นทฤษฎีทั่วไปของนวัตกรรมได้ แต่ก็มีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรม เช่น ทฤษฎีว่าด้วยระบบ ทฤษฎีว่าด้วยสถาบัน ทฤษฎีที่อาศัยทรัพยากรเป็นฐาน ทฤษฎีว่าด้วยต้นทุนทางสังคม/เครือข่าย (ศิวะนันท์ ศิวพิทักษ์. https://sju.ac.th/pap_file/a96c0e1e91fc860c1ee2e155f088ab71.pdf)

แนวคิดทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม

ทฤษฎีนี้ถือเป็นทฤษฎีพื้นฐานที่ทำให้ทราบว่า การแพร่นวัตกรรมมีลักษณะอย่างไร กระบวนการในการถ่ายเทความคิดเป็นเช่นไร รวมถึงพฤติกรรมของประชาชนในการสื่อสารจากคนสู่คนจนเป็นผลให้เกิดการยอมรับ ความคิดและการปฏิบัติเหล่านี้ส่งผลต่อโครงสร้างวัฒนธรรมรวมถึงการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

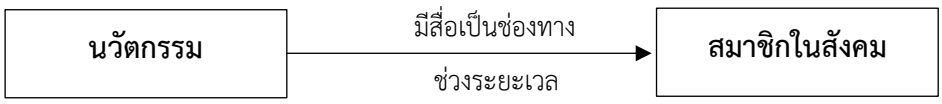
ส่วนประกอบของการแพร่กระจายนวัตกรรมมี 4 ประการคือ

1) มีนวัตกรรมเกิดขึ้น

2) ใช้สื่อเป็นช่องทางในการส่งผ่านนวัตกรรม

3) ช่วงระยะเวลาที่เกิดการแพร่กระจาย

4) ผ่านไปยังสมาชิกในระบบสังคมหนึ่ง ดังภาพ

ภาพที่ 1 ส่วนประกอบของการแพร่กระจาย

ที่มา : Rogers, E. M. Diffusion of innovations. New York Press, 2003.

กระบวนการยอมรับนวัตกรรม

การยอมรับ (adoption) หมายถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลหลังจากได้เรียนรู้ซึ่งทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และความชำนาญ สามารถนำมาใช้ในการปฏิบัติ ซึ่ง Rogers (Rogers, E. M. 2003) ได้เสนอแบบจำลองการยอมรับของผู้รับสารที่มีต่อนวัตกรรมและเทคโนโลยี เรียกว่า กระบวนการยอมรับ ได้กล่าวถึงพฤติกรรมที่เกิดขึ้นทางจิตใจภายในบุคคลเริ่มจากได้ยินในเรื่องวิทยาการนวัตกรรมเทคโนโลยีแนวคิดใหม่นั้นๆ จนกระทั่งยอมรับนำไปใช้ในที่สุด แบ่งกระบวนการยอมรับออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ

ขั้นที่ 1 ขั้นตอนการรับรู้หรือตื่นตน

เป็นขั้นเริ่มแรกที่นำไปสู่การยอมรับหรือปฏิเสธสิ่งใหม่หรือวิธีการใหม่ขั้นนี้เป็นขั้นที่ได้รับรู้เกี่ยวกับสิ่งใหม่ๆที่กี่ยวข้องกับกิจกรรมของเขา แต่ยังได้รับข่าวสารไม่ครบถ้วน ซึ่งการรับรู้มักเป็นการรับรู้โดยบังเอิญและจะทำให้เกิดความอยากรู้ต่อไป

ขั้นที่ 2 ขั้นสนใจ เป็นขั้นที่เริ่มมีความสนใจแสวงหารายละเอียดเกี่ยวกับวิทยาการใหม่ๆ เพิ่มเติมพฤติกรรมนี้เป็นไปในลักษณะที่ตั้งใจแน่ชัด และใช้กระบวนการคิดมากกว่าขั้นแรก ซึ่งในขั้นนี้จะทำให้ได้รับความรู้เกี่ยวกับสิ่งใหม่หรือวิธีการใหม่มากขึ้น ซึ่งบุคลิกภาพและค่านิยม ตลอดจนบรรทัดฐานทางสังคมหรือประสบการณ์เดิมจะมีผลต่อบุคคล และมีผลต่อการติดตามข่าวสารหรือรายละเอียดของสิ่งใหม่หรือวิทยาการใหม่นั้นด้วย

ขั้นที่ 3 ขั้นประเมินค่า เป็นขั้นที่จะไตร่ตรองว่าจะลองใช้วิธีการหรือหาวิทยาการใหม่ๆ นั้นดีหรือไม่ดีหรือไม่ด้วยการเปรียบเทียบระหว่างขอดีและขอเสียว่า เมื่อนำมาใช้แล้วจะเป็นประโยชน์ต่อกิจกรรมของตนหรือไม่หากรู้สึกว่ามีข้อดีมากกว่าจะตัดสินใจใช้ ขั้นนี้จะแตกต่างจากขั้นอื่นๆตรงที่ เกิดการตัดสินใจที่ะลองความคิดใหม่ๆ โดยจะคิดว่าการใช้วิทยาการใหม่ๆ นั้นเป็นการเสี่ยง ไม่แน่ใจถึงผลที่ได้รับ ดังนั้นในขั้นนี้จึงต้องการแรงเสริม เพื่อให้เกิดความแน่ใจยิ่งขึ้นว่า สิ่งที่ตัดสินใจนั้นถูกต้องหรือไม่ โดยการให้คำแนะนำ ให้ข่าวสารเพื่อประกอบการตัดสินใจ

ขั้นที่ 4 ขั้นทดลอง เป็นขั้นจะลองใช้วิทยาการใหม่ๆ นั้นกับสถานการณ์ของตน ซึ่งเป็นการทดลองดูกับส่วนน้อย เพื่อจะได้ดูว่า ได้ผลหรือไม่ ในขั้นนี้จะมีการแสวงหาข่าวสารที่เฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับวิทยาการใหม่หรือนวัตกรรมนั้น

ขั้นที่ 5 ขั้นตอนการยอมรับ เป็นขั้นที่บุคคลยอมรับวิทยาการใหม่ๆ นั้นไปใช้ในการปฏิบัติกิจกรรมของตนอย่างเต็มที่ หลักจากที่ได้ทดลองปฏิบัติและเป็นประโยชน์ในสิ่งน้นแล้ว การยอมรับเป็นกระบวนการทางจิตใจของบุคคล ซึ่งจะยอมรับหรือไม่นั้นเป็นการตัดสินใจด้วยตัวเอง

หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า

พระพุทธศาสนามุ่งเน้นเรื่องการพ้นทุกข์ และสอนให้รู้จักทุกข์และวิธีการดับทุกข์ ให้พ้นจากอวิชชา (ความไม่รู้ความจริงในธรรมชาติ) อันเป็นเหตุให้เกิดทุกข์จากกิเลสทั้งปวง คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง เน้นการศึกษาทำความเข้าใจ การโยนิโสมนสิการด้วยปัญญา และพิสูจน์ทราบข้อเท็จจริง (ธัมมวิจยะ) เห็นเหตุผลว่าสิ่งนี้มีสิ่งนี้ จึงมี (อิทัปปัจจยตา) จนเห็นตามความเป็นจริงว่าสรรพสิ่งในธรรมชาติเป็นไปตาม กฎพระไตรลักษณ์ และสัตว์โลกที่เป็นไปตามกฎแห่งกรรม แล้วเลือกใช้หลักธรรมในพุทธศาสนาที่เหมาะกับผลที่จะได้สิ่งที่ปรารถนาอย่างถูกต้อง ด้วยความไม่ประมาทในชีวิตให้มีความสุขในทั้งชาตินี้ ชาติต่อๆ ไป (ด้วยการสั่งสมบุญบารมี) ตลอดจนปรารถนาในพระนิพพานของผู้มีปัญญา

หลักคำสอนในพุทธศาสนามีทั้งหลักปฏิบัติที่เป็นจริยธรรมคุณธรรมและศีลธรรม (www.digitalschool.club/digitalschool/)

หลักจริยธรรม

ความกตัญญูกตเวที คือ การรู้จักบุญคุณและตอบแทน อันเป็นหลักธรรมพื้นฐานทั่วไปของมนุษย์ เพื่อการดำรงอยู่อย่างปกติสุข ดังนั้นทุกคนจึงมีหน้าที่ต่อกันด้วยการปฏิบัติตามหลักจริยธรรมของพระพุทธเจ้า คือการปฏิบัติหน้าที่ต่อกัน

หลักคุณธรรม

พรหมวิหาร 4 เป็นหลักธรรมประจำใจเพื่อให้ตนและสังคมดำรงชีวิตด้วยการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ไม่มุ่งร้ายต่อกัน ด้วยความรักที่บริสุทธิ์ต่อเพื่อนร่วมโลก ประกอบด้วยหลักปฏิบัติ 4 ประการ คือ เมตตา (ความปรารถนาอยากให้ผู้อื่นมีความสุข) กรุณา (ความปรารถนาอยากให้ผู้อื่นพ้นทุกข์) มุทิตา (ความยินดีที่ผู้อื่นประสบความสุขในทางที่เป็นกุศล หรือประกอบเหตุแห่งสุข) อุเบกขา (การวางจิตเป็นกลาง การมีเมตตา กรุณา มุทิตา เป็นสิ่งที่ดี แต่ถ้าตนไม่สามารถช่วยเหลือผู้นั้นได้ จิตตนจะเป็นทุกข์ ดังนั้น ตนจึงควรวางอุเบกขาทำวางใจให้เป็นกลาง และพิจารณาว่า สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรมที่ได้เคยกระทำไว้ จะดีหรือชั่วก็ตามกรรมนั้นย่อมส่งผลอย่างยุติธรรมตามที่เขาผู้นั้นได้เคยกระทำไว้อย่างแน่นอน รวมถึงการให้อภัยผู้อื่น) และการปราศจากอคติ

หลักศีลธรรม

คือ หลักคำสอนสำคัญของศาสนา ได้แก่ โอวาทปาติโมกข์ คือ " การไม่ทำความชั่วทั้งปวง การบำเพ็ญแต่ความดี การทำจิตให้สะอาดบริสุทธิ์ หลักปรมัตถธรรม พุทธศาสนา สอน "อริยสัจ 4" หรือ ความจริงอันประเสริฐ 4 ประการ คือ

1. ทุกข์ที่ทำให้เราเข้าใจปัญหาและลักษณะของปัญหา
2. สมุทัยสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์
3. นิโรธความดับแห่งทุกข์
4. มรรควิถีทางอันประเสริฐที่จะนำให้ถึงความดับทุกข์

ความจริงเหล่านี้เป็นสัจธรรมอันจริงแท้ของชีวิตและกฎธรรมชาติที่ตั้งอยู่โดยอาศัยเหตุปัจจัยปรุงแต่ง ดังนั้นเมื่ออธิบายคำสอนสำคัญ โดยลำดับตามแนวอริยสัจ ได้แก่

สภาพแห่งทุกข์ (ทุกข์)

ได้แก่ ไตรลักษณ์ (หลักอภิปรัชญาของพุทธศาสนา) ลักษณะสภาพพื้นฐานธรรมชาติที่เป็นสากลอย่างหนึ่ง จากทั้งหมด 3 ลักษณะ ที่ พุทธศาสนาได้สอนให้เข้าใจถึงเหตุลักษณะสากลแห่งสรรพสิ่งที่เป็นไปภายใต้กฎธรรมดา อันได้แก่

1. อนิจจัง (ความไม่เที่ยงแท้ มีอันต้องแปรปรวนไป)
2. ทุกขัง (ความทนอยู่อย่างเดิมได้ยาก)
3. อนัตตา (ความไม่มีแก่น สาระ ให้ถือเอาเป็นตัวตน ของเราและของใครๆ ได้อย่างแท้จริง) และได้ค้นพบว่า นอกจากการ แก่ เจ็บ และตาย เป็นทุกข์ (ซึ่งมีในหลักคำสอนของศาสนาอื่น) แล้ว ยังสอนว่า การเกิดก็นับเป็นทุกข์ ในทางพระพุทธศาสนานั้นปฏิเสธการมีอยู่ของพระเจ้า และเชื่อว่า โลกนี้เกิดขึ้นจาก กฎแห่งธรรมชาติ (นิยาม) 5 ประการ อันมี กฎแห่งสภาวะ (อุตุนิยาม) หรือมีธาตุทั้ง 5 คือ ดิน น้ำ ลม

ไฟ และ อากาศ ที่เปลี่ยนสถานะเป็นธาตุต่างๆ กลับไปกลับมา กฎแห่งชีวิต (พีชนิยาม) คือ กฎสมตา กฎวัฏฏตาและกฎชีวิตา ที่ทำให้เกิดชีวิตินทรีย์ (เซลล์) กฎแห่งวิญญาน (จิตนิยาม) การมีนามธาตุต่างๆ ที่ประกอบกันตามกระบวนการเป็นจิต ที่เป็นไปตาม กฎแห่งเหตุผล (กรรมนิยาม) และ กฎไตรลักษณ์ (ธรรมนิยาม) คือ

1. อนิจจัง (ความไม่แน่นอน) ทำให้สิ่งทั้งปวงย่อมต้องเปลี่ยนแปลงสถานะเดิม อย่างธาตุดิน (ของแข็ง) เปลี่ยนเป็นธาตุน้ำ (ของเหลว) เปลี่ยนเป็นธาตุลม (แก๊ส) และเปลี่ยนเป็นธาตุไฟ (แสง ความร้อน พลังงาน) และเปลี่ยนไปไม่สิ้นสุด แม้จะเปลี่ยนแปลงแต่การเปลี่ยนแปลงก็มีขีดจำกัด ทำให้เกิด กฎแห่งวัฏจักร (วัฏฏตา) สิ่งมีชีวิตเริ่มต้นถึงที่สุดก็กลับมาตั้งต้นใหม่ เพราะกฎแห่งเหตุผลทำให้ลูกมาจากปัจจัยพ่อแม่ของตนเหมือนพ่อแม่ตน ความไม่แน่นอนทำให้สัตว์ พืช อาจไม่เหมือนพ่อแม่ของตนได้นิดหน่อย กฎวัฏฏตา ทำให้เกิดสันตติ การสืบต่อที่ปิดบังอนิจจัง

2. ทุกขัง (ความไม่เที่ยงแท้ ทนอยู่ในสภาพเดิมมิได้ตลอดกาล) คือ สิ่งทั้งปวงหยุดนิ่งมิได้เหมือนจะต้องระเบิดอยู่ตลอดเวลา อย่าง ลมต้องพัด เปลือกโลกต้องเคลื่อน ทำให้มีกฎแห่งการปรับสมดุล (สมตา) เช่น เรานอนเฉยๆ ต้องขยับ หรือวิ่งมากๆ ต้องหยุด ความทุกข์ทำให้เกิดการวิวัฒนาการของสัตว์ พืช เช่น พืชที่ปลูกถี่ๆ ย่อมแย่งกันสูงเพื่อแย่งแสงอาทิตย์ในการอยู่รอด หรือการปรับสมดุลจึงเกิดชีวิต กฎสมตา ทำให้เกิดอิริยาบถที่ปิดบังทุกขัง

3. อนัตตา (สิ่งทั้งปวงไม่มีตัวตนอย่างแท้จริง ดูเหมือนมีตัวตนเพราะอาศัยปัจจัยต่างๆประกอบกันขึ้น สิ่งทั้งปวงย่อมเกี่ยวเนื่องซึ่งกันและกัน ทำให้เกิดการผสมผสาน ทำให้เกิดความหลากหลายยิ่งขึ้น อย่างร่างกายของเราย่อมเกิดจากความเกี่ยวข้องกันเล็กๆ น้อย และเพิ่มขึ้นซับซ้อนขึ้น เมื่อสิ่งต่างๆ มีผลกระทบต่อกันในด้านต่างๆ ทำให้เกิดกฎแห่งหน้าที่ (ชีวิตา) เช่น ตับย่อมทำหน้าที่ของตับ ไม่อาจทำหน้าที่เป็นกล้ามเนื้อหัวใจ และถ้าธาตุทั้งสี่ไม่มีกฎแห่งหน้าที่ อันเป็นเหตุให้ธาตุประกอบกันเป็นร่างกาย ร่างกายของเราย่อมแตกสลายไปราวกับอากาศธาตุ กฎชีวิตาทำให้เกิดฆนะ รูปร่าง หรือการเป็นก้อนๆ ที่ปิดบังอนัตตา

เมื่อย่อกฎทั้ง 3 แล้ว จะเหลือเพียง ทุกข์เท่านั้นที่เกิดขึ้น ทุกข์เท่านั้นที่ดับไป พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาแห่งอิสรเสรีภาพ ด้วยการสร้าง "ปัญญา" ในการอยู่กับความทุกข์อย่างรู้เท่าทัน เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อันสูงสุด คือ นิพพาน คือ การไม่มีความทุกข์ อย่างที่สุด หรือ การอยู่ในโลกอย่างไม่มีทุกข์ คือ กล่าวว่า ทุกข์ทั้งปวงล้วนเกิดจากการยึดถือ ต่อเมื่อ "หมดการยึดถือ" จึงไม่มีอะไรจะให้ทุกข์ (แก้ที่ต้นเหตุของทุกข์ทั้งหมด)

หลักธรรมคำสอนกับนวัตกรรม

ผลงาน “หลักธรรมคำสอนพระพุทธเจ้ากับทฤษฎีนวัตกรรม” ประกอบด้วย 9 บท รวม 233 หน้า โดยบทที่ 1 ถึงบทที่ 3 เป็นการกล่าวนำถึง ความรู้ทั่วไปของหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาและนวัตกรรม หลักธรรมคำสอนที่เกี่ยวกับนวัตกรรม และคุณธรรมจริยธรรมเชิงนวัตกรรม บทที่ 4 ความหมายและประเภทนวัตกรรม บทที่ 5 การสร้างทฤษฎีนวัตกรรม บทที่ 6 การใช้นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ บทที่ 7 นวัตกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม บทที่ 8 การบูรณาการนวัตกรรม และบทสุดท้ายคือ บทที่ 9 การสร้างรูปแบบพุทธนวัตกรรม

ซึ่งผู้เขียนเห็นว่า บทสุดท้ายเป็นการนำเอางานเขียนทั้ง 8 บทมาบูรณาการ เป็นพุทธบูรณาการที่น่าสนใจ จึงขอปิดท้ายบทความนี้ด้วยการสรุปการบูรณาการพุทธนวัตกรรมดังนี้

1. นวัตกรรมการเผยแผ่หลักพุทธธรรมในสมัยพุทธกาล ปรัชญาทางสังคมแห่งพระพุทธศาสนา คือ 1) ปรัชญาว่าด้วยการแสวงหาความรู้ตามแนวพระพุทธศาสนา 2) ปรัชญาว่าด้วยวิวัฒนาการตามแนวพระพุทธศาสนา 3) ปรัชญาว่าด้วยปัญหาสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา 4) ปรัชญาว่าด้วยการพัฒนาสังคมตามแนวพระพุทธศาสนา ซึ่งถือได้ว่าเป็น “นวัตกรรมทางพระพุทธศาสนา” (จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ , 2542) ซึ่งปรัชญาแห่งความรู้นั้น เป็นความรู้ที่มนุษย์แสวงหา เป็นความรู้ในฐานะวิธีการและความรู้ในฐานะเป้าหมาย

2. การนำทฤษฎีการนวัตกรรมสู่การปฏิบัติ ตามทฤษฎีการแพร่กระจาย การแพร่กระจายนวัตกรรมมี 4 ประการ (Rogers, E. M. , 2003) คือ 1) มีนวัตกรรมเกิดขึ้น 2) ใช้สื่อเป็นช่องทางในการส่งผ่านนวัตกรรม 3) ช่วงระยะเวลาที่เกิดการแพร่กระจาย และ 4) ผ่านไปยังสมาชิกในระบบสังคมหนึ่ง ซึ่งเมื่อมี “นวัตกรรมทางพระพุทธศาสนา” นำมาสู่การเผยแผ่และลงสู่การปฏิบัติ โดยผ่านสื่อต่างๆในปัจจุบัน รวมถึงระยะเวลาในการสื่อสารออกไป

3. การหลอมรวมหลักธรรมคำสอนกับทฤษฎีนวัตกรรม โดยการหลอมรวมสื่อที่พัฒนามาจากความก้าวหน้าอย่างไม่หยุดยั้งของเทคโนโลยีซึ่งเป็นกระแสที่มีความรุนแรงในระดับโลกประกอบกับการขยายตัวอย่างรวดเร็วของเครือข่ายอินเทอร์เน็ตซึ่งเป็นเทคโนโลยีที่มีผลกระทบต่อโลกมากที่สุด และเทคโนโลยีไอทีที่มีความล้ำสมัยมากขึ้น ก่อให้เกิดการหลอมรวมสื่อในบริการด้านอินเทอร์เน็ต การบริการโทรคมนาคมและการแพร่กระจายสื่อ ดังนั้น ลักษณะของการหลอมรวมสื่อเพื่อให้ผู้รับสารเกิดความเข้าใจยิ่งขึ้น จากนั้นจะเป็นการนำเสนอถึงข้อมูลการสำรวจกลุ่มผู้ใช้บริการหลอมรวมสื่อในประเทศไทย เพื่อให้ผู้รับสารได้ทราบถึงแนวโน้มที่เกิดขึ้นด้านของบริการหลอมสื่อในขณะนี้เป็นอย่างไร

กล่าวโดยสรุป การนำหลักธรรมคำสอนพระพุทธเจ้ากับทฤษฎีนวัตกรรม มาวิเคราะห์และได้สรุปเป็นนวัตกรรม เป็นเรื่องที่น่าสนใจซึ่งในเวลาที่ผ่านมา มีการนำคำ “นวัตกรรม” ไปใช้ในหลายๆด้าน แต่ในการนำคำสอนหลักธรรมมาประยุกต์เป็นนวัตกรรมยังคงน้อยและไม่แพร่หลาย ดังนั้นหนังสือเล่มนี้จึงเป็นเล่มที่น่าสนใจศึกษา

เอกสารอ้างอิง

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์. (2542). *ปรัชญาทางสังคมแห่งพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์หาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ศิวะนันท์ ศิวพิทักษ์. https://sju.ac.th/pap_file/a96c0e1e91fc860c1ee2e155f088ab71.pdf

อภินันท์ จันตะนี. (2565). *หลักธรรมคำสอนพระพุทธเจ้ากับทฤษฎีนวัตกรรม.* กรุงเทพมหานคร : จรัลสนิทวงศ์การพิมพ์.

Amabile, T.M. (1998). How to kill creativity. *Harvard Business Review*, 76(9).

Rogers, E. M. *Diffusion of innovations*. New York Press, 2003.

Wolfe, R.A. (1994). Organizational innovation: Review, Critique and Suggested Research Directions. *Journal of Management Studie,* 31(3).

www.jba.tbs.tu.ac.th เข้าถึงเมื่อ 10 มีนาคม 2567

www.thairath.co.th/lifestyle/life/ เข้าถึงเมื่อ 10 มีนาคม 2567

www.digitalschool.club/digitalschool/ เข้าถึงเมื่อ 10 มีนาคม 2567